

Motiv ljubavi u pjesmama za djecu

Tromba, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:202733>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA TROMBA

MOTIV LJUBAVI U PJESMAMA ZA DJECU

Završni rad

Pula, rujan, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA TROMBA

MOTIV LJUBAVI U PJESMAMA ZA DJECU

Završni rad

JMBAG: 0303056893, izvanredni student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tea Tromba, kandidat za prvostupnika predškolskog odgoja (bacc. praesc. educ.) ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student: Tea Tromba

U Puli, 24. 09. 2021 godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Tea Tromba, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Motiv ljubavi u pjesmama za djecu* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. 09. 2021.

Potpis

Tea Tromba

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	2
2.1. VRSTE DJEČJE KNJIŽEVNOSTI	4
2.2. VAŽNOST DJEČJE KNJIŽEVNOSTI U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	6
3. DJEČJA POEZIJA	9
3.1. HRVATSKE MALEŠNICE	11
3.2. ULOGA I VAŽNOST PJESMI U DJEČJOJ DOBI	13
4. MOTIVI U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI	15
4.1. VAŽNOST EMOCIJA U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	16
4.2. NAJČEŠĆI MOTIVI U PJESMAMA ZA DJECU	17
4.3. MOTIVI LJUBAVI U PJESMAMA ZA DJECU	19
4.4. LJUBAVNO PJESNIŠTVO U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI	22
4.4.1. STJEPAN JAKŠEVAC	22
4.4.2. MLADEN KUŠAC	23
4.4.3. ZVONIMIR BALOG	24
4.4.4. VESNA PARUN	26
4.4.5. DRAGUTIN TADIJANOVIĆ	27
5. ZAKLJUČAK	29
7. LITERATURA	32

1. UVOD

Djeca se vrlo rano susreću s poezijom i vrlo brzo pamte njezine riječi, više je slušaju, no što je čitaju. Kao bebama, govore im se i raznovrsne dječje pjesme, a nakon kratkog vremena, sposobni su naučiti ih napamet i interpretirati drugima. Do polaska u školu naučili su već golemu količinu pjesmica napamet. Dječja pjesma od samoga početka tako čini sastavni dio dječjeg života, a isto tako je sastavni dio igre, gdje djeca slušaju, pamte i uče nove stihove. Djeca su u prošlosti odrastala uz usmenoknjiževne tekstove i pjesme što su ih odrasli stvorili za djecu, u izravnom dodiru s njima. Vremenom se javlja potreba stvaranja umjetničkih pjesama za djecu, a stvaraju ih odrasli u neposrednom dodiru s djetetom, zadovoljavajući njihove potrebe, a nadahnuti njihovim ponašanjem.

Tema ovoga rada jesu motivi ljubavi u pjesmama za djecu, povezujući ih i s ostalim motivima koji su s ljubavlju povezani. Definira se dječja književnost, njezine vrste, a posebno se ističe dječja poezija, njezina važnost i uloga ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Isto tako, govori se o važnosti emocija u djece rane i predškolske dobi, kao i o njihovoj kontroli.

Upoznavajući djecu s književnošću i čitajući im, od najranije dobi utječe se na razvoj njihovih govornih sposobnosti, bogati im se rječnik i doprinosi se razvoju sluha i slušanja. Najvažnije od svega, razvijaju se predčitalačke vještine i privikava ih se na pisanu riječ. Osim toga, razvija im se mašta i potiče se njihova kreativnost koja će im u daljnjem obrazovanju biti od velike koristi.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

U knjizi „Dječja književnost“, Crnković (1986) dječju književnost definira kao dio književnosti u kojemu dječji pisci pišu za dijete i njemu je namjenjuju ili ih autori njima nisu namijenili, no vremenom su postala prikladna za dječju dob, izgubivši neke od osobina koje su ih vezale za njihovo doba. Crnković u dječju književnost bez ikakve razlike uključuje tekstove koji su prvotno pisani i objavljeni za djecu, ali isto tako i tekstove koji su se naknadno počeli objavljivati za dječju publiku. Također, naglašava da ta djela neupitno pripadaju književnosti, ali, isto tako, unutar nje predstavljaju posebnu cjelinu. Osim što dječja književnost nekima predstavlja skup knjiga na policama dječjih knjižnica, knjige koje su se čitale u djetinjstvu i one koje danas djeca čitaju, ona je puno više od toga. Dječja književnost ima značajnu ulogu samim time što bogati, oplemenjuje i emocionalizira duže razdoblje ljudskog života (Diklić, Težak, Zalar, 1996).

„Dječja književnost je umjetnost riječi koja izražava specifično, dječje viđenje svijeta, njegov doživljaj u iskustvu i psihologiji djeteta“ (Skok, 1968:275). Jednako tako, nakon nekoliko godina Skok naglašava književne aspekte dječje književnosti, interpretirajući to područje „kao autohtonu, stvaralačku viziju djetinjstva ostvarenu riječima, dakle kao umjetnost riječi kojom se izražava dječja vizija i perspektiva svijeta i potvrđuje, dakako, jedan isključivo ličan doživljaj autora“ (Skok, 1970:23).

Brojne su rasprave oko termina: dječja književnost i književnost za djecu, svaka od njih ima svoje zagovornike. „Ne treba se bojati dvostrukog značenja: a) književnost koja pripada djeci i b) književnost koju stvaraju djeca. Nema sumnje, u jeziku to neće biti jedini termin koji pokriva više značenja, a osim toga ono što pišu djeca obično zovemo dječjim stvaralaštvom ili dječjim literarnim pokušajima. Ako bi neko dijete stvorilo zrelo umjetničko djelo, to djelo ne bi moralo nužno pripadati dječjoj književnosti.“ (Crnković, 1986:7). Na kraju, nazivu dječje književnosti odgovaraju prihvaćeni nazivi u ruskom, engleskom, njemačkom, francuskom i talijanskom europskom jeziku.

Pravilnim odabirom i čitanjem dječje literature najmlađi naraštaji se na prirodan način uvode u svijet lijepe književnosti s jednim od ciljeva da im ona bude potreba u kasnijim, zrelijim godinama i da, na kraju, pridonose izgradnji što potpunije kulturalne ličnosti (Diklić, Težak, Zalar, 1996). Dječja je književnost od iznimne važnosti za djecu i njihov

razvoj budući da oni još nisu dosegli zreli stupanj tjelesnog i duševnog razvoja. Za razliku od odraslih, djeca su ograničena u smislu tjelesnih mogućnosti, poznavanju jezika, iskustvu i znanju, u samostalnosti osiguravanja životnih potreba i tome slično. Također, dječje poimanje svijeta, percepcija i krug interesa uvelike se razlikuju nego u odraslih, pa je iz tog razloga lako shvatljivo da djeci ne može biti dostupno bilo koje književno djelo (Crnković, Težak, 2002).

Dječji pisac piše za ciljanu publiku – djecu, pazeći pritom radi li se o predškolskoj ili mlađoj školskoj dobi, ili pak starije pučkoškolce. Shodno tome, on mora poznavati dječju psihu, spustiti se na dječju razinu i u trenucima pisanja postati dijete (Hranjec, 2006). U cjelini, dječja se književnost treba prilagoditi i namijeniti djetetu i dječjoj dobi. „Grubo uzevši, dječja se književnost s obzirom na prilagođavanje dječjoj dobi račva u dva smjera: jedan put slijede pisci kad svjesno namjenjuju svoja djela malom djetetu (od druge do pete, ili šeste godine), a drugi put slijede oni koji djela namjenjuju općenito djetetu, prepuštajući djetetu i njegovom afinitetu prema pojedinoj vrsti djela da sluša ili čita knjigu kad mu ona odgovara.“ (Crnković, 1986:10). Isto tako, Crnković (1986) je mišljenja da dijete treba postati čitalac, a jedino dječja književnost za svaku dob pruža knjigu koja toj dobi odgovara i koja će privući njegovu pažnju prema knjizi i čitanju. Iz tog razloga smatra da svakom djetetu treba pristupiti individualno i odrediti kojem čitalačkom tipu pripada, a nakon toga će se dijete lako upućivati na odgovarajuću literaturu, sve dok se ono samo ne snađe. Na kraju, proučavati dječje čitanje ujedno znači i djelomično proučavati dječju književnost.

2.1. VRSTE DJEČJE KNJIŽEVNOSTI

„U hrvatskom se kontekstu, kao što je spomenuto, od samih početaka akademskog istraživanja dječje književnosti naglašavalo da dječja književnost nije posebna vrsta ili žanr književnosti, nego njezin dio“ (Hameršak i Zima, 2015:127).

Kao svaka književnost, i dječja ima svoje vrste. „Po svemu izgleda da ovdje vrstama treba obraćati čak i veću pažnju jer se čitanje djela pojedine vrste u grubim crtama poklapa s dječjom dobi. Pa i samo proučavanje dječje književnosti u nastavničkim školama najpogodnije je i najbliže praksi ako se slijede vrste, barem u onih naroda koji, kao što smo mi, intenzivni razvoj dječje nacionalne književnosti broje desetljećima, a ne stoljećima“ (Crnković, 1986:8). U knjizi „Pregled hrvatske dječje književnosti“, Hranjec (2006) spominje dva osnovna kriterija za pripadnost vrste dječjoj književnosti, a to su dob čitatelja i struktura (vrste). Shodno njima, podjela u dječjoj ne odgovara podjeli u nedječjoj književnosti. Razlog tomu je što će vrste poput slikovnica biti posve raširene u dječjoj, dok će druge strukturom biti prilagođene dječjoj recepciji, npr. pripovijetka i roman.

Granica između dviju književnosti je vrlo tanka, osobito u proznim književnim vrstama, jer djela koja ubrajamo u tinejdžersku književnost bliža su djelima za književno iskusne čitatelje nego onim najmlađima (Hranjec, 2006). Nasuprot tome, percepcijski dječji horizonti su tijekom vremena napredovali, a granice dječje receptivnosti su se osjetno promijenile i pomaknule u polje nedječje književnosti.

Radi preglednosti i njezinog lakšeg spoznavanja, dječju književnost dijelimo u žanrove ili vrste. U užem smislu, prema Diklić, Težak i Zalar (1996), to su dječja poezija, priče, romani i pripovijetke o djetinjstvu, igrokazi i slikovnice. Te su vrste isključivo dječje iz razloga što ih odrasli čitaju u iznimnim slučajevima. Crnković (1986) navodi da su osnovne vrste dječje književnosti dječja poezija, priča ili bajka i roman ili pripovijetka o djeci. „U dječju književnost ubrajaju se, s pravom ili nepravom, i basne, a ostale vrste: roman i pripovijetka o životinjama ili djela s tematikom prirode uopće, avanturistički roman, historijski roman, putopis i znanstveno-popularna literatura – nisu same od sebe vezane za dječju dob niti su kao vrste prilagođene djetetu“ (Crnković, 1986:8).

Prema Crnkoviću i Težak (2002), glavne vrste dječje književnosti su slikovnica, dječja poezija, priča, dječji roman ili roman o djetinjstvu, a drugoj skupini pripadaju basne, roman o životinjama, avanturistički ili pustolovni roman, historijski ili povijesni roman, putopisi, biografska djela i znanstvena fantastika. Prva skupina pripada pravoj dječjoj književnosti, dok su vrste druge skupine granične. Također, vrste iz prve skupine određuju se kao dječje prema tri kriterija: pisane su za djecu, junaci su djeca, životinje ili nešto njima blisko te su od strane nakladnika i knjižničara deklarirane kao dječje. „Može se općenito reći da je velika većina djela iz prve skupine pisana za djecu te su i označena kao dječja, dok je u drugoj skupini vrlo malo djela posebno pisanih za djecu, a više onih koje su djeca jednostavno prisvojila od odraslih, katkad priređena ili dotjerana za dječju dob, a najčešće bez promjene. Ta se djela katkad prema kriterijima nakladnika i knjižničara svrstavaju u dječju književnost, ali se i dalje objavljuju i u bibliotekama za odrasle“ (Crnković, Težak, 2002:15). Ovo vrijedi za većinu pustolovnih romana, romane o životinjama, basne. Iz tog razloga, u ovom se smislu ovakva književnosti može smatrati graničnom neovisno o tome govori li se o tematsko-izražajnoj ili dječjoj dobnoj granici.

Prva knjiga djetetovog života, njemu namijenjena i s kojom se ono sreće već u prvoj godini je slikovnica. Prema Crnkoviću (1986), slikovnici bi trebalo dati prvo mjesto u izučavanju dječje književnosti. U njoj ravnopravno žive slika i tekst, pa tako ona nije čista književna vrsta, već simbioza likovnog i književnog izraza. Prema Sočo (1997), slikovnica je serija slika koje su prilagođene mogućnostima djece predškolske dobi. U njoj je naglasak stavljen na sliku kojom se izražava najvažniji dio misli i njome tvorci misli animiraju čitatelja (slušatelja) knjige. „Umjetnički domat slikovnice ovisi o savršenoj simbiozi, o sinhroniziranosti slike i teksta, dakako uz pretpostavku da su i slike i tekst na umjetničkoj visini. Ako je sjaj slikovnice u tome što može biti dvostruko lijepa od ljepote dvaju izraza, likovnog i literarnog, njena je bijeda u tome što može doživjeti dvostruku degradaciju: likovni kič i literarni šund. K tome je još ovisna o grafičkoj izvedbi, o nivou grafičke industrije i spremnosti grafičkih radnika.“ (Sočo, 1997:9) Također, ona vrijedno nadopunjuje i isprepliće estetske informacije teksta i ilustracije, a osim književne vrste, u metodici je ona i didaktičko sredstvo. Intenzitet njezinih poruka ovisi o umjetničkoj snazi teksta kao i o umjetničkoj snazi ilustratora. Pri izboru vrijednih sadržaja slikovnice, u obzir se uzimaju estetski kriterij, kriterij primjerenosti, spoznajni, etički i pedagoški kriterij.

U slikovnici tekst treba biti jasan, jednostavan i djeci razumljiv, a uloga mu je pojačati ili proširiti dojam slike, a svaka ilustracija u harmoniji je s tekstem te tako čine jednu cjelinu. Kao prvi masovni medij, slikovnica pomaže djetetu da njegovo shvaćanje svijeta bude što potpunije, a isto tako predstavlja vezu između svijeta i velike dječje radoznalosti.

2.2. VAŽNOST DJEČJE KNJIŽEVNOSTI U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Književni dječji sadržaji posebno su važni u razvoju govorne komunikacije i samog interesa za knjigu. Pomoću njih stvara se posebna emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe, naročito u najranijem djetinjstvu kada djeca ovise o drugima i ne mogu se samostalno upoznati sa sadržajima. Nadalje, dječja je književnost bitna jer se uz nju dijete uvodi u svijet umjetnosti i književnosti. Stječe znanja o različitim pojavama, razvija kreativnost i govorno izražavanje i stvaranje te razvija predčitačke vještine koje će mu kasnije biti potrebne.

Književna je djela važno odabirati ovisno o dobi djeteta, pazeći pritom na format, tekst, korice, materijal i sl. (Tatković, Diković i Tatković, 2018). Posebnu ulogu u približavanju književnosti djeci rane i predškolske dobi ima odgojitelj. Na primjeren način trebao bi približiti djetetu vrijedne sadržaje, oplemeniti i osigurati prostor tako da bude tih, nesmetan, opušten, poticajan i ugodan. Isto tako, odgojitelj je zadatak pomagati u otkrivanju čarolija književnosti, poticati na raznovrsne aktivnosti i pružati podršku djetetu.

Djetetu je također nužno osigurati higijenske, estetske, vremenske i materijalne uvjete s ciljem lakšeg upoznavanja i korištenja književnih sadržaja. Evaluacija vlastitih postupaka odgojitelja od iznimne je važnosti kako bi uveo promjene u vlastitu praksu, a sve s ciljem kvalitetnijeg rada s djecom. Kako bi dijete postalo aktivni čitalac koji voli knjigu, potrebno mu je pružiti primjerene i vrijedne sadržaje. Raznovrsnim sadržajima dijete upoznaje svijet, ljude i njihove osobine, borbu dobra i zla, a sadržaji mogu govoriti o djeci i njihovim vršnjacima, odvesti dijete u prošlost i budućnost, poticati mu maštu i kreativnost i slično.

Stričević (2006) ističe čitanje kao iznimno bitnim u predškolskoj dobi djeteta radi pozitivnog utjecaja na fizički i kognitivni razvoj djeteta. Djeca kojoj se čita od najranije dobi uče brže, pokazuju interes za okolinu i razvijaju empatiju. Također, lakše snalaze u komunikaciji s drugima, razvijaju logičko zaključivanje i pamćenje, mašta im je bogatija te imaju bolje usvojene predčitalačke vještine.

Prema Čudini-Obradović (2002), poticajna obiteljska okolina glavni je element djetetove uspješnosti u govornom i čitalačkom razvoju. Roditelji svojim ponašanjem i svojim stavom prema čitanju uvelike utječu na dijete, primjerom i željom koju imaju prema knjizi. Tako roditelj ukazuje djetetu kako je čitanje ugodna, zabavna i opuštajuća aktivnost koja postaje ritual.

Svako književno djelo u sebi nosi neko iskustvo i poruku, a čitajući djeci, pružaju im se spoznaje iz neposredne okoline, društvenog i prirodnog okruženja (Rade, 2003). Kod odabira sadržaja, odgojitelji i roditelji moraju voditi računa o dobi djeteta i njegovim psihofizičkim karakteristikama, a to ovisi i o individualnim sposobnostima i dotadašnjim iskustvima djeteta u korištenju slikovnica ili drugih književnih sadržaja. Jaslička dob djeteta (do druge godine djetetova života) podrazumijeva korištenje slikovnica jer je ona dječja knjiga u dobi kada ona još nisu ovladala umijećem čitanja. Za razliku od riječi i govora, ovdje je jezik slika primaran i univerzalan. Tekst ovdje nije poželjan budući da ilustracije temama potiču dijete na govorno izražavanje, ali je potrebna pomoć odrasle osobe (odgojitelj, roditelj) koja će dijete poticati i ujedno s njim sudjelovati u otkrivanju prve knjige.

Prve slike služe kao poticaj za razvoj djetetova govora, a oblik slikovnice pogodan je za djetetovu igru budući da ona u početku ima funkciju igračke. Tako dijete knjigu može opipati, upoznati, obavijati oko sebe i sl. Djeci između druge i treće godine života nude se slikovnice čiji je izgled poput prave knjige, no pritom i dalje pazeći da ona bude s tvrdim kartonskim listovima i zaobljenih uglova kako ne bi došlo do ozljede. Takve su knjige složenijeg sadržaja, bez ili s malo teksta, a prizori su najčešće iz djetetovog života (igra, proslava rođendana, umivanje, oblačenje). U ovoj dobi dijete samo fabulira priču na temelju likovnog izraza, a smisao čitanja je povezivanje teksta sa slikom i obrnuto. Ilustracije su maštovite i stilizirane, a prikazuju radnju, vrijeme i objekt radnje. Između treće i pete godine djetetova života nude se sadržaji tankih papirnatih listova, bogatiji tekstom koji dobiva sve veće značenje. Ovdje je dijete sposobno ispričati i

interpretirati svoju vlastitu priču promatrajući ilustracije. Čitanje slika predstavlja pripremu djeteta za njegovo kasnije obrazovanje i ljubav prema književnosti. Od pete do sedme godine djeca pokazuju interes za ilustrirane priče, bajke i basne, pjesmice, zagonetke, skrivalice i slične sadržaje. (Tatković, Diković i Tatković, 2016).

Prema Crnkoviću (1986), od treće do četvrte godine dijete su potrebne slikovnice s tekstom i kratke priče, a tekst treba biti u rimovanim stihovima. Važno je koristiti i nuditi autore s odgovornošću i kvalitetama umjetnika. Kvalitetnim književnim sadržajima djeci se omogućava razvoj kreativnosti u pokušajima stvaranja novih, vlastitih sadržaja i razvoj inicijative i inovativnosti. „Obično se naglašava kako se pravilnim odabiranjem i čitanjem dječje literature mladi i najmlađi na prirodan način uvode u svijet lijepe književnosti, kako je to najbolji put da je zavole, da im ona bude životnom potrebom u kasnijim, zrelijim godinama, općenito da pridonose izgradnji što potpunije kulturne ličnosti.“ (Diklić, Težak, Zalar, 1996:7). Također, predčitalačke vještine koje se razvijaju kod djece omogućavaju stvaranje navike privikavanja na pisanu riječ, a što dovodi do rane pismenosti (Radonić i Stričević, 2009).

3. DJEČJA POEZIJA

Dijete se s poezijom susreće prije no s bajkom ili pričom. Ona se najprije razvila u usmenoj predaji narodnog stvaralaštva u vidu uspavanki, zagonetki, brojalica i ostalih pjesničkih formi (Diklić, Težak, Zalar, 1996). Stopljena s melodijom, često služi kao uspavanka, a time je povezano djetinjstvo svakog djeteta. Prvenstveno se razvila u usmenoj predaji narodnog stvaralaštva, u vidu uspavanki, tapšalica, zagonetki, brojalica (Crnković, 1986). Uspavanka je vjerojatno prva pjesma koju je čovjek stvorio i tako se ujedno djeca rođenjem na neki način povezuju i upoznaju s književnošću. Jednako tako, već u trećoj godini života, djeca su sposobna interpretirati pjesmice napamet, sudjelovati u igrama čiji su stihovi njezin sastavni dio, a do polaska u školu, djeca nauče veliki broj pjesama (Crnković, 1986). Dječju poeziju djeca više slušaju, no što je čitaju. Ukoliko je povezana s melodijom, pjevaju je, slušaju i prate, ponavljaju i povezuju je s melodijama. „Dječja poezija treba, dakle, da dođe k djetetu, jer dijete neće uvijek doći k njoj, a da dođe k djetetu, ima zaista mnogo sredstava, mogućnosti i prilika.“ (Crnković, 1986: 87).

Osim što uspavljuje, dječja pjesma prati i dodire, stvara ritam, oponaša zvukove živih bića, predmeta i pojava želeći tako uspostaviti kontakt s njima. Ona izražava osjećaje, simpatije i odbijanja, sudjeluje u igri i stvara istu. Također, ona je uvijek u funkciji: dječja se poezija sluša ili izgovara u igri, a ta joj okolnost određuje trajanje, ritmičnost i povezanost sa stvarnim kontekstom. Iz tog je razloga radije kraća nego duža, uvijek je vesela i vedra i voli sudjelovanje i efektne riječi (Crnković, Težak, 2002).

Dječja poezija za cilj ima probuditi proces u djetetu koji će uspostaviti aktivni odnos djeteta prema okruženju te da mu omogući identifikaciju i moguće veze između sebe i drugih, a mora sudjelovati u stvaranju i izgradnji djetinjstva. Tema dječje poezije nije dijete, već cijeli svijet i proces u kojem ga dijete prihvaća i usvaja.

Poezija, pa tako i ona dječja, teško podnosi prevođenje jer se tako njezina čar mijenja, stoga teško prelazi barijere rasprostranjenosti jezika na kojem je nastala. Slušajući ju, dijete intenzivno osjeća njezin ritam, a često ju prati vlastitim pokretima i zvukovima.

Prema Crnkoviću (1986), djeca poeziju primaju vrlo rano, ali ju isto tako, čim otkriju pripovijetku i avanturistički roman, rano i napuštaju. Razvoj dječje poezije u Hrvatskoj nije u potpunosti teorijski i povijesno određen. U početku razvoja umjetničkog dječjeg

pjesništva, koje se javlja u drugoj polovici 19. stoljeća, ono ima naglašenu pedagošku, religioznu i patriotsku komponentu, a početkom 20. stoljeća pojavljuju se prve antologije dječjeg pjesništva (Hameršak i Zima, 2015). U novije vrijeme dječja poezija postaje „sve autentičniji izraz istinskih dječjih preokupacija“ i nastoji biti nesputana, živa, slobodna i lepršava poput dječje igre i misli (Diklić, Težak, Zalar, 1996:8).

Prema Zalaru (1979), gotovo svaki kritičar ili autor poezije ima svoje vlastito naziranje na tu problematiku, no sumirajući sve članke i studije, mogu se klasificirati tri pristupa, odnosno shvaćanja:

1. Dječja je poezija dio sveukupne poezije koju tvore pisci koji imaju sposobnost ulaska u dječji svijet, a motivi su najčešće dječje igre, sanjarenja, obiteljski dom, škola, ulica, zavičaj, svijet životinja, prva ljubavna treperenja i sve ono što ulazi u svijet djetinjstva. Javlja se kao uspavanka, brojalica, nonsensna pjesma, pjesma složenijih struktura, ovisno o dječjoj dobi. Ona se najviše bavi problemima dječje dobi i razlikama u dobi.

2. Dječje pjesme su sve one koje su na bilo koji način pristupačne djetetu. Bitno je da djeca u njoj mogu uživati, a manje važni su motivi, strukture i poetska namjena.

3. Dječja je poezija određen stupanj osjećajnosti, mora biti čista, spontana i prirodna. To je teorija o posebnoj razini dječje pjesme kao specifičnom gledanju na svijet.

Crnković i Težak (2002) smatraju da definicija dječje poezije može biti laka i teška. Laka je jer je ona poezija namijenjena djeci, a teška jer se ta namjena različito shvaća i jer su je dječji pjesnici i dječji pjesnici tijekom dva-tri stoljeća njezina razvoja različito shvaćali.

Kako u starijim, tako i u novijim dječjim pjesmama često se nailazi na humoristična i vedra raspoloženja iz razloga što su i djela takva: vesela, sklona šalama i nestašlucima. Vole smijeh u svakodnevnom životu, tako i u poeziji. Ako se dječju poeziju uspoređuje s „odraslom“, ona je mnogo jednostavnija u svojem izrazu, no to ne znači siromašnija od one odrasle.

3.1. HRVATSKE MALEŠNICE

Dječja je poezija sve svoje bitne odlike razvila za višestoljetnog trajanja usmene dječje poezije što su je, u izravnom, tijesnom dodiru, odrasli stvorili za djecu. „Te pjesme (nursery rhymes, malešnice) prate dijete od kolijevke i prvih koraka do kraja djetinjstva. One su obično kratke, vezane za svakodnevni dječji život (uspavlivanje, svi oblici igre, upoznavanje okoline i prirode, dječje potrebe i želje), funkcionalne, u doživljaju usmjerene na istovremenu uzbuđenost više osjetila, vrlo često nonsensne“ (Crnković, Težak, 2002:17). Ovisno o postanku, ostvarenju i izvedbi, pjesme malešnice uvijek imaju neku funkciju; zvukom, ritmom i rimom pripomažu i sudjeluju u uspavlivanju, njihanju i ljuljanju djeteta, uspostavljanju dodira s okolinom, u razvijanju mašte, u primanju i prenošenju znanja i slično. Tako u njima riječi mogu razvijati sliku i ostvarivati zvuk, a povezane su i s dodirom, osjetom i ritmom. (Crnković, 1998)

U svijetu poznate pod engleskim nazivom *nursery rhymes*, malešnice su vrlo stare pjesme koje se obnavljaju vjekovima, a razvijaju se u svim narodima. Uživljavajući se u djetetov osjećajni svijet, istovremeno zadovoljavajući njegove potrebe i nadahnuti njegovim ponašanjem, stvaraju ih odrasli u neposrednom dodiru s djetetom. Osim naziva *hrvatske malešnice*, Crnković (1998) nabraja još nekoliko naziva poput „dječje popijevke“ (naziv koji se pojavljuje u Kuhačevoj zbirci), „narodne/pučke popijevke“ (prema skupljaču narodnih pjevanih pjesama Vinku Žganec), „dječje pjesmice“ (po drugom skupljaču Ivanu Zovko), „stihovi za najmlađe“ (u antologiji Mire Peteh i Marije Duš). Svi spomenuti izrazi su više ili manje uspjele sintagme, dok se za njihove podvrste koristi mnogo više izraza od jedne riječi; nabralice, rugalice, uspavanke, tepalice, zagonetke, pitalice, molitvice i slično. (Crnković, 1998)

Iako sličnih motiva i izraza, malešnice svakog naroda i jezika razvile su svoje posebnosti i tako pomažu nacionalnoj identifikaciji, povezivanju i osjećaju jedinstva. One uvijek proizlaze iz igre i potiču dijete da bude aktivni suigrač, a povezujući riječi i pokrete, aktiviraju i više osjetila. „Namijenjene su malom djetetu i s uspjehom uvlače u svoju osebujnu igru sasvim malu djecu, katkad čak i onu koja još nisu prohodala.“ (Crnković, 1998:7)

Kao i sve što se doživi u djetinjstvu, tako se i one urezuju u pamćenje i nose se cijeli život, a tim više što i nekadašnja djeca postaju roditelji, bake i djedovi svojim unucima

pa im prenose ono što su primili od svojih starijih. Postoje narodi koji tim pjesmama ne pridaju veliku pozornost, kao i oni čiji je fond malešnica iznimno bogat. Najbogatije su one na engleskom jeziku, koji ima i najbogatiju dječju književnost, pa tako djeca engleskog govornog područja, kako u roditeljskom domu, tako i u predškolskim ustanovama, slušaju iste uspavanke i pjevaju iste pjesmice (Crnković, 1998).

Crnković (1998) navodi kako bi podjela prema motivskim grupama imala svoj smisao i bila korisna, kako zbog uspoređivanja s motivskim grupama s drugim narodima, tako i radi pomoći da se utvrde osobitosti naših malešnica. Iz tog je razloga korisnije nizati pjesme u zborniku prema toj podjeli, no nije ju moguće provesti strogo sustavno. Nisu svi motivi jednako zastupljeni po raširenosti po svim krajevima. „Iako nikako ne treba poricati ili umanjivati vrijednost, značenje i autentičnost mnogim pjesmama zapisanim samo na jednom području i jednom dijalektu, ipak je potrebno istaknuti da su osobito vrijedne one koje su zapisane u mnogim krajevima, npr. u Slavoniji, Hrvatskom zagorju, Istri i Dalmaciji, i na trima dijalektima, štokavskome, čakavskome i kajkavskome.“ (Crnković, 1998: 15). Jedna od osobitosti hrvatskih malešnica je što su izgrađene na narodnim govorima, pa se tako ista pjesma može pronaći na sva tri dijalekta.

U Hrvatskoj postoji raznovrstan i bogat fond hrvatskih malešnica. Prema Crnkoviću (1998), odnos prema njima može se opisati kao donekle nemaran iz razloga što nema opsežnih i sistematičnih antologija, nema ih ili ih gotovo nema u antologijama hrvatske dječje poezije i jednako tako, ne žive dovoljno intenzivno u predškolskim ustanovama za najmlađe naraštaje. „U Hrvatskoj se tradicionalne vrijednosti potiskuju od 1918. g. do danas tako što se prešućuju ili se prema njima razvija negativistički, podrugljiv stav.“ (Crnković, 1998:8). Crnković (1998) zaključuje da hrvatske dječje pjesme još žive u nekim obiteljima i dječjim igrama, a potrebno ih je proučiti, skupiti i objaviti u dobrim izborima i dogovoriti se koje bi od malešnica mogle predstavljati sva tri narječja, sve krajeve i koji bi bio njihov naziv. „Tek kada iziđe prva obuhvatna i sustavna antologija hrvatskih nursery rhymes, a ova knjiga tome teži, moći će se na osnovi primjedaba utvrditi ukupni fond i izabrati najmanje pedesetak najboljih i najreprezentativnijih pjesama, za praktičnu upotrebu.“ (Crnković, 1998:9)

Na kraju, malešnice su provedene u praksi, žive među djecom i prenose se s koljena na koljeno. Motivi su uzeti iz dječjeg života i ujedinjuju sliku i zvuk, opis i pokret,

raširene su po svim hrvatskim krajevima i slične su takvim pjesmama drugih naroda (Crnković, Težak, 2002).

3.2. ULOGA I VAŽNOST PJESMI U DJEČJOJ DOBI

Djetinjstvo svakog djeteta povezano je kako s dječjom književnosti, tako i s dječjom poezijom. Budući da je poezija dio dječje književnosti, ona se prilagođava djeci i njihovoj dobi i tako dobiva značajnu ulogu u njihovom životu. Dijete već u truhu prepoznaje i čuje majčin glas, pa tako od najranije dobi uživaju u pjevušenju, pričanju i izgovaranju. Mnogi autori ističu važnost poezije u predškolskoj dobi upravo zato jer se stihovima, pjesmama, malešnicama i ostalim sadržajima može utjecati i potaknuti na rani govorno-jezični i emocionalni razvoj. „Stoga oduvijek, intuitivno, u svim kulturama i narodima svijeta, roditelji, djedovi i bake maloj djeci pjevaju, pjevuše i govore u stihovima. Te aktivnosti najčešće izvode u izravnom kontaktu s djetetom i obično ih poprate nekom motoričkom aktivnošću tako da često imaju oblik male govornomotoričke igre.“ (Rade, 2009:29). Svaki stih, brojalica ili pjesma posjeduju određeni ritam i rimu, stoga takva vrsta književnosti djeci odgovara i otvara im slušnu pažnju. Rade (2009) smatra kako pjesme, brojalice i stihovi koriste djetetu za njegov jezični razvoj, tako održava djetetovu slušnu pažnju i daju jasnu gramatičku strukturu jezika. Nadalje, potiču na razvijanje osjećaja za slog i olakšavaju učenje teksta napamet. Poezija nudi i dobru zabavu i puno različitih igara. Također, poezija djecu često potiče na spontane motoričke aktivnosti: trčanje, pljeskanje, skakanje, ljuljanje, stupanje, mahanje i slično. (Rade, 2009:30) Osim na govornom području, djeca se pomoću poezije razvijaju i sazrijevaju na emocionalnom planu, obogaćuje im se rječnik i vokabular te se poboljšava fina motorika ruku i prstiju.

Aktivnosti poput čitanja dječje poezije djeci vrtićke dobi važna su kako bi mogli sve ono iz umjetničkog svijeta rastumačiti i pretočiti u realni svijet. „U ranim fazama književnoga odgoja, kada djeca razvijaju svoj govorni i poetski sluh, a učenici mlađih razreda tek izgrađuju naviku čitanja, valja birati teme i naslove koji su im bliski i koji će poticati njihovo zanimanje za umjetničku riječ.“ (Jurdana, 2016:287) Čitajući i interpretirajući im pjesme, utječe se na dječji doživljaj i stvaranje temelja i želje za čitanjem u

budućnosti. To se povezuje i s uspjehom u budućem školskom obrazovanju, maštovitosti i kreativnosti i brojnim drugim aspektima.

Najvažnija stavka je ta da se djetetovoj dobi prilagodi sadržaj koji će mu se ponuditi, i da, iako možda neće razumjeti sve riječi, razumije sam smisao pročitana kako bi bilo potaknuto na razmišljanje, znatiželju i daljnje čitanje. Nakon svake pročitane pjesme, kao i bilo kojeg drugog književnog sadržaja, poželjno je ostaviti nekoliko trenutaka djeci da im se u tišini razbistre dojmovi, a potom razgovarati o onome što se pročitalo. Tako će djeca estetski doživjeti povezanost s djelom, dublje će ući u poantu pročitana, a odgojitelji će dobiti pristup njihovom razmišljanju i mašti.

4. MOTIVI U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Motiv se definira kao književni pojam koji se pronalazi u svim književnim djelima, pa tako i u pjesmama za djecu. Označava najmanju jedinicu nekog književnog djela, a može opisivati različite događaje, situacije, osjećaje, stanja i raspoloženja. Isto tako, mogu odgovarati na pitanja što je autora potaknulo da napiše određeno književno djelo.

„Mogućnost određivanja dječje poezije popisom i klasifikacijom motiva koji se u njoj pojavljuju, što se često činilo, ne pruža osobitu sigurnost. Motivi se neprestano mijenjaju s obzirom na promjene načina života, razvoja društva, tehničkih uvjeta, običaja i svjetonazora.“ (Crnković, Težak, 2002:17).

Krug motiva u dječjoj poeziji se proširio, pa se tako osim doma, roditelja, braći, svijetu životinja, prirodi i igri, pjeva i o dječjim snovima, uzbuđenjima, o doživljaju bola i sreće, o ljubavi i svemu što obuhvaća jedno djetinjstvo (Diklić, Težak, Zalar, 1996).

Moderna dječja pjesma postaje otvorena svemu što na bilo koji način utječe i ulazi u svijet dječje spoznaje, a tako i stari motivi lako mogu postati svježiji i novi onda kada je pjesnik domišljat i originalan. Dječja poezija je stvaralaštvo koje teži svemu što može izraziti ljepotu i čudo djetinjstva.

„Javivši se zamašnije u drugoj polovici 19.stoljeća, ta se književnost našla pred istom povijesno-kulturološkom zadaćom pred kojom i nedječja – pred zadaćom konstruiranja hrvatskoga književnoga jezika, ali i snaženja domoljublja.“(Hranjec, 2002:8)

„Mogućnost određivanja dječje poezije popisom i klasifikacijom motiva koji se u njoj pojavljuju, što se često činilo, ne pruža osobitu sigurnost.“ (Crnković, Težak, 2002:17). Motivi se konstantno mijenjaju ovisno o razvoju društva, tehničkih uvjeta, običaja i promjene načina života. Osim motiva, slike, ritam, zvukovi i metaforika su također podložni promjenama. Kao primjer, onomatopeje djeteta koje je neprestano u dodiru s prirodom razlikuju se od onih koje su nametnute gradskom djetetu. „Stoga se u dječjoj poeziji, koja prati psihički razvitak djeteta, naziru grupe motiva koje se smjenjuju prema dječjoj dobi i, donekle, prema vremenu u kojem dijete živi.“ (Crnković, 1986:93).

4.1. VAŽNOST EMOCIJA U DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Dijete podražaje i ponašanja iz svoje okoline usvaja od svoje najranije dobi, odnosno od rođenja, a kasnije ih i oponaša. Promatrajući okolinu, ponašanja i odnose odraslih, njemu bliskih osoba, dijete uči koja su ponašanja društveno prihvatljiva, a koja nisu, uči o emocijama i na koji ih način sve može izraziti (Berk, 2008). Budući da se upravo u predškolskoj dobi dijete najbrže i najintenzivnije razvija, ovdje je posebno izražen i bitan utjecaj djetetove okoline. Jednako tako, veliku ulogu imaju odgojitelji koji su, osim roditelja, svojim ponašanjem primjer i model djetetu s ciljem pozitivnog okruženja i povoljnim uvjetima za razvoj emocionalne zrelosti.

Dječje su emocije jednostavne i spontane, česte i snažne, nemaju sposobnost kontroliranja i suzdržavanja istih. Jedan od najvažnijih zadataka je naučiti dijete prepoznati emociju koju osjeća, verbalizirati je i prihvatiti, odnosno dopustiti mu da ju osjeća (Berk, 2015). Znajući da je svaka djetetova emocija stvarna i određenim podražajem izazvana, važno je da dijete nauči kontrolirati ju, a to se postiže na način da se emocije ne ignoriraju, već se o njima razgovara. Isto tako, od velike je važnosti da djeca imaju primjer okoline koja na njih neće reagirati burno i negativno, već kao na sastavni i normalni dio života.

Dijete kroz emocionalni razvoj prolazi kroz stadije emocionalnog izražavanja, emocionalnog razumijevanja, razvoj empatije, razvoj emocija samosvijesti, razvoj privrženosti i socio-spoznajni razvoj koji uključuje pojam o sebi, samoopis i samovrednovanje, svijest o drugima i samoregulaciju. (Berk, 2008).

Dječja književnost uvelike pomaže u otkrivanju, upoznavanju i prepoznavanju emocija. Kroz dječje knjige, priče i pjesme koje naglasak stavljaju na emocijama i na motivima ljubavi, dijete se može potaknuti na razmišljanje, razgovor, oponašanje, empatiju i sl. Tako može postavljati pitanja, poistovjetiti se i prisjetiti svojih proživljenih emocija.

4.2. NAJČEŠĆI MOTIVI U PJESMAMA ZA DJECU

Prema Crnkoviću (1986), motivi koje susrećemo u dječjoj poeziji na prvi pogled djeluju kao da su siromašni, monotoni i uvijek isti. No, dječja poezija mora pratiti razvitak djeteta i njegovo otkrivanje svijeta, a to ide od najbližeg obiteljskog kruga, prirode, pa i društva. Shodno tome, u dječjoj poeziji koja prati psihički razvitak djeteta se naziru grupe motiva koje se prema dječjoj dobi i vremenu u kojem dijete živi izmjenjuju.

Crnković (1986) navodi nekoliko glavnih motiva dječje poezije. Prvi su motivi djeteta samog u kojima dijete u svakoj priči, pjesmi i slici vidi sebe. Nadalje, govori o motivima odnosa između djeteta s jedne strane i osoba i predmeta iz njegove najuže okoline s druge strane. Ovdje se javljaju manje grupe motiva poput dječjeg osobnog života (igre, igračke, ponašanja i slično), svijet odraslih (majka, djed, baka, otac, sestre, braća), svijet životinja koji javlja se istovremeno sa svijetom odraslih, po određenom redosljedu: kućni ljubimci, domaće životinje s kojima dijete ima dodire, pa zatim one koje mu se nude kao igračke; mace, zečiči, slonovi i slično. Treći su motivi otkrivanja prirode u kojima se javljaju prirodne pojave (sunce, noć, vjetar i kiša), mijene prirode što ih donose godišnja doba i zoološke teme. Nakon toga slijede motivi odnosa u obitelji te odnosa i pojava u društvu: lik majke (njezina briga i ljubav) i lik oca (njegova radišnost i posao). „U starijoj poeziji glavno mjesto zauzima lik majke, njena ljubav i brige.

Poezija između dva rata obratila je veću pažnju ocu i preko njega otvorila djetetu pogled u nepravedne društvene odnose (otac je slabo plaćeni radnik, bolesni vozač tramvaja i sl.), a novija poezija proširila je posebno ovu tematiku.“ (Crnković, 1986:94) Na samom su kraju motivi života u gradu i motivi djeteta učenika, njegov život u školi s pogledom na dužnosti koje ga čekaju u životu. Osim što je otac još uvijek centralni lik, javljaju se mnogi drugi motivi poput izgradnje, tvornica, tehnička dostignuća, let u svemir i slični. Puno se govori i o gradskim motivima koji su u dječju poeziju ušli u razdoblju između dvaju rata.

U knjizi *Povijest hrvatske dječje književnosti*, Crnković i Težak (2002) pišu kako se motivi neprestano mijenjaju obzirom na promjene koje se događaju u načinu života, razvoja društva, običaja i svjetonazora. Također, prijelaz iz ruralnog u urbani ambijent koji je u nekim zemljama izvršen ranije, a u nekima kasnije, uvelike se očituje u dječjoj

poeziji, obzirom na motive koji se nameću djeci. „Izbor motiva u dječjoj je poeziji nepromjenjivo vezan za promjenjivi ambijent u kojem dijete živi.“ (Crnković, Težak, 2002:18).

U hrvatskim malešnicama je bogatstvo motiva također veliko. Osim uspavanka, koje su definitivno prva pjesma s kojom se dijete upoznaje, u hrvatskim krajevima se na moru često govori o brodu, to je slika o brodu. Nadalje, brojenje jednako tako dolazi u mnoštvo inačica, smisleno ili nonsensno brojanje s rimama radi lakšeg pamćenja. Jedan od najbogatijih izvora pučke dječje pjesme je oponašanje glasova životinja, a velik je broj takvih inačica objavio Dragutin Hirtz u prvoj knjizi *Zbornika za narodni život i običaje* (1896). Ovdje se glasovi životinja oponašaju ljudskim riječima koji su slični po znaku koji nešto znače.

Prema Hranjecu (2006), novija i suvremena hrvatska dječja književnost odlikuje se svojom raznovrsnošću, a teme, odnosno motive, moguće je usustaviti u tri osnovne cjeline:

- a) dosadašnje teme i motivi (mahom animalistički, predstavljaju se na nov način)
- b) u dječjoj se književnosti javljaju nove teme, naročito iz urbanog okruženja i svijeta tehnike (od zrakoplova do videoigrica)
- c) u suvremenoj književnosti bilježimo pojavu tabu tema ((Domovinski) rat, rađanje, smrt, droga, vjera, razne vrste zlostavljanja i slično).

„Životinje su vječni motivi u književnom stvaralaštvu, javljajući se u svim rodovima i vrstama. Posebno su postale pravom tematskom opsesijom dječje književnosti – u stihovima i prozi.“ (Zalar, 1979:81) Animalistika se najčešće odabirala kako bi mogla što više poslužiti ostvarivanju općih moralnoodgojnih ciljeva. Izraziti je animalist u suvremenoj dječjoj književnosti Vesna Parun, koja je i proglašena najoriginalnijim pjesnikom poslijeratne hrvatske poezije. Smatra se jednom od najistaknutijih ličnosti hrvatske poezije i književnosti za djecu druge polovice 20. stoljeća. Njezin pjesnički početak predstavlja zbirka pjesama „Zore i vihori“ u kojoj se javljaju teme djetinjstva, mladosti, nasilja, rata, ljubavi i radosti (Lemac, 2015). Pjesme koje je pisala u sebi imaju motive ljepote prirode i drame ljudskih odnosa, ljubavi prema domovini, prirodi i čovjeku. Kao dječji pjesnik, najviše piše o životinjskoj i biljnoj tematici. Životinje su različitog imena i vrste, a najčešći i najistaknutiji lik je mačka. Iz nekoliko zbirki pjesama

izdvojene su životinjske i pejzažne pjesme, a u njima životinje međusobno razgovaraju sa svojom okolinom. U većini pejzažnih pjesama, stalni motiv je vrijeme koje djecu na slikovit način uči o prolaznosti. Uz njega, čest motiv jesu i promjene godišnjih doba (Zalar, 1979).

Nadalje, značajno mjesto unutar suvremene hrvatske dječje književnosti zauzima i književnik Zvonimir Balog kojega se može pronaći u antologiji za djecu, ali i u onoj za odrasle. Pisao je zbirke pjesama s motivima djetinjstva, zanimanja, religioznim motivima i s motivima ljubavi, zaljublivanja i odrastanja. Ipak, prema Zalaru (1979), najizvorniji pristup u tom žanru postigao je Luko Paljetak sa zbirkom *Miševi i mačke naglavačke*. Ona je podijeljena u pet ciklusa pjesama, ali je prvi najimpresivniji po poetsko-stilskom postupku, ali i u ostalim ciklusima ima antologijskih pjesama. Isto tako, Zalar (1979:91) navodi da se u starijoj hrvatskoj dječjoj poeziji skoro od samih početaka odnos mačke i miša prikazivao antropomorfno, odnosno životinjama, biljkama i (nat)prirodnim fenomenima su se pridavale ljudske karakteristike:

Jednoć maca mala
Mišu spomen dala:
„Čuješ mali miše!
Ne dolazi više,
Nit mi kvara čini
U mojoj kuhini.“

(Ivan Filipović *Maca i miš*)

Pavličić (2008:59) smatra da u hrvatskoj književnosti ima „pjesnika kod kojih je veličina opusa u golemom nerazmjeru s njegovom važnošću: opus je malen, ali je zato važnost velika.“ Jedan od takvih pjesnika je i Dobriša Cesarić, a gotovo svaka njegova pjesma je antologijska, što se očituje kroz brojne pozitivne reakcije čitaoca. Kod njega se izdvajaju osnovne teme kao što su pjesnik, ljubav, smrt, djetinjstvo, zavičaj i predgrađe.

Iz toga, nema teme o kojima se ne može djeci pisati, pitanje je samo na koji je način tema interpretirana.

4.3. MOTIVI LJUBAVI U PJESMAMA ZA DJECU

Ljubav je osjećaj i prirodna težnja prema nekoj osobi. Ona znači i poštovanje prema ljudima ili stvarima, a nalazi se u temelju svih ljudskih odnosa koji se zasnivaju na naklonosti i privlačnosti. Tako obuhvaća sva pozitivna ljudska osjećanja i odražava se u igri, čovjekovom radu i pomoći koju osoba pruža drugim ljudima.

Djeca od malih nogu uče o odnosima i ljubavi, ponajprije gledajući odnos kod kuće. Isto tako, od malena vole one koji o njima brinu i zadovoljavaju njihove potrebe. Shodno tome, najefikasniji način da se kod djece razvije osjećaj ljubavi jest kroz aktivnosti i igre koje u sebi sadrže osjećanja razumijevanja, privrženosti i, na kraju, ljubavi. Obitelj predstavlja prvu zajednicu u kojoj dijete zadovoljava svoje potrebe i u kojoj osjeća ljubav, pripadanje, poštovanje, važnost i sigurnost, što znači da je privrženost stečena u najranijoj dobi odrednica emocionalnih veza tijekom cijelog života (Marić i Duspara, 2007). Prvu ljubav dijete uči i pokazuje ju prema roditeljima, a nakon toga, dijete uči kako voljeti druge stvari poput svojih igračaka, sredine u kojoj se nalazi, prirodu, prijatelje.

Prvu zaljubljenost dijete može doživjeti već u dobi od četiri godine kada se u većoj mjeri počinje orijentirati na vršnjake i tako pronaći „simpatiju“. Oni zaljubljenost doživljavaju ozbiljno, pa ih i u tome treba podržati. Najčešće se zaljubljuju u osobu za koju smatraju da je dobra, s kojom su zajedno u vrtićkoj skupini.. Ako drugo dijete uzvraća osjećaj zaljubljenosti, zajedno počinju provoditi više vremena, više se igraju, nekada i razmjenjuju poklone, a ako ne uzvraća ljubav, dijete se nerijetko može osjećati loše i odbačeno. Isto tako, osim u svog vršnjaka, dijete se može zaljubiti npr. u odgojiteljicu ili neku drugu odraslu osobu, a mogući razlog tome je što dijete ne razlikuje poštovanje i privrženost od zaljubljenosti. Poput većine vrtićkih prijateljstva koja su nekada nestabilna, tako je i faza zaljubljenosti u njihovoj dobi kratkotrajna, no, neovisno o tome, djeca ju doživljavaju snažno i intenzivno. Kako se dijete ne bi osjećalo neugodno i posramljeno, važno je njegov izbor shvatiti ozbiljno, slušati ga, ako ono to želi podijeliti.

Mnogi se psiholozi bave razlikom između osjećaja zaljubljenosti i ljubavi koji su i apstraktni i složeni, a ništa manje složeni nisu ni kod djece. Prema Sindiku (2006), zaljubljenost i prijateljstvo su osjećaji koji su nerijetko idealizirani i od strane odraslih. Oba osjećaja podrazumijevaju kako emocionalni, tako i kognitivni angažman, a situacija nije puno jednostavnija ni kod predškolske djece. Kod djece je vrlo rano

vidljiva orijentiranost na druge ljude, a već nakon rođenja, dijete je u stanju raspoznati ugodu od neugode. Već i prije navršenih šest mjeseci, beba gleda drugu djecu, dodiruje ih i smiješka im se. Kasnije, razvija svijest o drugima, započinje igru s drugom djecom i postupno, kontakti i interakcije postaju sve dugotrajniji. Ono dijete koje rjeđe uspostavlja intenzivnije emocionalne veze s drugim ljudima se razvija u emocionalno rezerviranu osobu, a u pravilu nije doživjelo izraze ljubavi: osjećaj sigurnosti, dobivanje priznanja, stjecanje različitih emocionalnih iskustva. Nadalje, govori kako su prijateljstva predškolske djece kratkotrajna, njihova stabilnost ovisi o stabilnosti zajedničkog boravka u istom okruženju, a ona raste kako djeca postaju starija. U predškolskome razdoblju dominiraju istospolna prijateljstva, obično nastaju među djecom slične dobi, a djeca najčešće biraju prijatelje koji su im po različitim osobinama slični. Shodno tome, iste teze kao u slučaju dječjih prijateljstva, mogu se postaviti za dječju „zaljubljenost“ Sindik (2006). također pretpostavlja kako će tzv. „objekti zaljubljenosti“, odnosno djeca u koju se druga djeca zaljubljuju, biti ona koja su popularnija i omiljenija u društvu druge djece.

Zaljubljenost proizlazi iz razvoja osjećaja privrženosti, prijateljstva i simpatije. Sindik, Veselinović i Jelić (2015) proveli su istraživanje s ciljem utvrđivanja karakteristika dječjih ljubavi u predškolskoj dobi djece. Ispitano je 172 djece u tri dječja vrtića te su procijenjene različite karakteristike djece u koju se djeca zaljubljuju. Zaključak je bio da je zaljubljenost prilično povezana sa sposobnošću igranja s drugima, s tjelesnom privlačnošću, posjedovanjem socijalnih vještina. Spol i dob nisu pokazali ikakvu povezanost sa zaljubljuvanjem. Također, u djece zaljubljuvanje nije povezano s prethodnim iskustvima, no, statistički su djeca značajno ljubomorna.

Teme i motivi ljubavi u hrvatskoj dječjoj poeziji javljaju se u 20. stoljeću. Motivi ljubavi govore o buđenju prvih ljubavnih sanjarenja, stidljivosti i smetenosti u izricanju ljubavnih simpatija. Javljaju se i motivi ljubavnog iščekivanja i zaljubljenih očiju. Na temu ljubavi pisali su, pišu i pisat će još mnogi dječji pjesnici.

„Ljubavni motivi, pa i u najnedužnijoj formi, dugo su vremena bili tabu u dječjoj poeziji. Isto tako nisu se prije iznosili problemi s naličja života: socijalne nepravde, dječje zloće i nepodopštine. Moderna dječja pjesma ukida te zabrane, postaje otvorena svemu što na bilo koji način ulazi u svijet dječje spoznaje.“ (Diklić, Težak, Zalar, 1996:9). Ljubav, kao važna i vrlo značajna komponenta ljudskog života, o kojoj se stoljećima piše u

„odrasloj“ lirici, dječjoj poeziji nije imala pristup. „Pedagoško dušebrižje isključilo ju je bojeći se da njezin afektivni govor ne ugrozi dječji odgoj, zaboravljajući da je sama šutnja nije mogla istjerati iz dječjih preokupacija“ (Zalar, 1979:99). Poznato je da djeca već u predškolskoj dobi izmjenjuju i izražavaju prve simpatije i da ona ljepše i čišće vole nego odrasli. Čičko (1998:25) u zborniku *Odrastanje u zrcalu suvremene književnosti za djecu i mladež* o nekoliko vrsta ljubavi koje leže u osnovi svih drugih. Tako spominje ljubav u sigurnosti majčina tijela. Mnogo provedenih istraživanja govore o tjelesnom i duševnom jedinstvu majke i još nerođenog djeteta. Osim izmjene topline i hrane, odnos majka-dijete je puno više od toga. Da bi majka voljela svoje dijete, dijete me mora činiti ništa, osim da postoji i da je njezin, a onaj koji prima ljubav, bit će sposoban i dati ju.

4.4. LJUBAVNO PJESNIŠTVO U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Prema Zalaru (1979), najizrazitiji pjesnici hrvatske poezije koji su svoje čitave zbirke posvetili toj novoj tematici su Stjepan Jakševac i Mladen Kušec. Uz njih, tu su još i Zvonimir Balog, Vesna Parun, Pajo Kanižaj, Dragutin Tadijanović i brojni drugi.

4.4.1. STJEPAN JAKŠEVAC

Stjepan Jakševac ostvario je autentične dječje ugođaje u ritmički konkretnoj formi, a uglazbljeno mu je više od stotinu pjesama (Zalar, 1979). Prvi je u Hrvatskoj počeo pjevati o dječjim ljubavnim očitovanjima. Knjige dječje poezije koje je objavio su *Vesela godina* (1969), *Voli, ne voli, voli* (1972), *Ima jedan razred* (1981), *Zlatna ptica sunca* (1986). „Jakševac je prvi u nas pisao sustavno dječje pjesme o ljubavnim impulsima i nagnućima u mališana.“ (Diklić, Težak, Zalar, 1996:34). U svojoj dječjoj ljubavnoj lirici ne pjeva toliko o ljubavi koliko o igri ljubavi. Zbirka dječjih ljubavnih stihova *Voli, ne voli, voli* sadržava šezdesetak pjesama, a govori o buđenju prvih ljubavnih sanjarenja, o nesigurnim i zbunjenim pristupima dječaka djevojčicama, o malim poklonima i nespretnim udvaranjima, ljubomori i svemu što sa sobom nose prvi valovi ljubavi. Naziv je dobila po poznatoj igri kidanja latica u kojoj djeca žele doznati voli li ih njihova simpatija ili ne.

Začarana olovka

Ona je njemu
olovku malu
šarenu dala.

- Zauvijek
ako želiš –
smiješec se
nadodala.

Zatečen
on tiho reče:

hvala!

A olovčica
na dlanu sreće
čudesnim
cvijetom
u plavo veče
procvjetala!

Poznata *Začarana olovka* govori o sitnom poklonu poklonjenom zauvijek. Kad se djeca igraju, stvari koje poklanjaju najčešće ponovno uzimaju natrag, a ovdje se oznakom „zauvijek“ govori o trajnosti darivanja. Velika većina Jakševćevih pjesama ušla je u antologiju dječje hrvatske poezije, „ali i zbirka *Voli, ne voli, voli* u cjelini, bez obzira na svoje slabosti i nedostatke, rječit je argument opravdanosti uvođenja i ljubavnog senzibiliteta u dječju pjesmu.“ (Zalar, 1979:103)

4.4.2. MLADEN KUŠEC

Sličnosti sa Stjepanom Jakševcem ima i dvadesetak godina mlađi Mladen Kušec kojemu u drugoj zbirci dječje poezije prevladavaju ljubavni motivi. Jednako kao i kod Jakševca, i njegovi se stihovi lako uglazbljuju i ističu odmjerenim i skladnim ritmom.

„U prvoj zbirci *Dobar dan* Kušec nam se predstavio kao pjesnik na kojeg je *zagrebačko djetinjstvo ostavilo vidan trag u inspiraciji i motivima*. Već sami naslovi pjesama: *Tvornički dimnjaci, Moj grad, Svjetiljke u Gornjem gradu, Sunce nad gradom, Na*

ulicama mojeg grada, Kad bi grad bio živ – rječito govore da uvodne riječi na početku zbirke nisu samo prazno slovo: Ovaj pregršt sjećanja, maštanja i ljubavi... posvećujem ulicama i trgovima, školama i tvornicama, ljuljačkama i tratinčicama dragog Zagreba“ (Zalar, 1979:103) Osim duha urbanog ambijenta, u pjesme unosi i pejzažne slike i smisao za humor, a posebnost prve zbirke je što se već u njoj dotaknuo dječjih ljubavi i približavanja. Najočiglednija pjesma mu je *Prva ljubav* koju karakterizira emotivnost, jednostavnost i romantičnost.

Cvijet ubran

Za dragu djevojčicu

Jabuka poklonjena

U školi

Sastanci

I šetnje u oblacima

Malo, drago pismo

Pod tvojom klupom.

Svoju jednostavnost i emotivnost zadržao je i u sljedećoj zbirci *Volim te*, u kojoj se naširoko raspjevao o onome što je samo natuknuo u nekoliko pjesmica prve zbirke.

Iako pjesnik gradskog ambijenta inspiriran ponajprije duhom urbanog ambijenta, često pjeva o trenucima dječje zbunjenosti pred otkrićem ljubavi. Osim ovih, objavio je još nekoliko knjiga dječje poezije: *Tonkica Palonkica* (1983.), *Čoko i Lada* (1989.), priču *Plavi kaputić* (1974.) i brojne romane.

4.4.3. ZVONIMIR BALOG

Jedan od prvih imena dječje književnosti po opsegu i po kvaliteti svojih ostvarenja je Zvonimir Balog. Najvažnija značajka u njegovim poezijama je igra: igra fonemima, morfemima, cijelim riječima, ali i igra slike, ideje i paradoksa (Diklić, Težak, Zalar, 1996). Objavio je više zbirka dječjih pjesama: *Male priče o velikim slovima* (1970), *Nevidljiva Iva* (1970), *365 braće* (1972), *Pjesme sa šlagom ili šumar nosi šumu na dlanu* (1975), *Šašavi* (1975), *Zlatna nit* (1978), *Kako sam došao na svijet* (1981), *Veseli*

zemljopis (1983), *Ide jedna iduskara* (1988), *Bijesne gliste* (1989), *Sto najzanimanja* (1990), *Ljubav za početnike* (1991) i *Pusa za krampusu* (1993).

Zbirku pjesama *Ljubav za početnike* objavio je na temu ljubavi, neovisno od svih svojih prethodnika. Od ukupno 106 njenih pjesama, podijeljena je na devet poglavlja: *Za violinu pošlo gudalo*, *Držeći se za ruke*, *Poljupci su pupoljci iz kojih nastaju djeca*, *Daska više*, *Igra mame i tate*, *Što su suknje kraće to privlače jače*, *Ljubav bav, av*, *Ljubav drži kuću i Don vrabac*. „U devet poglavlja put ljubavi kreće se od svemirskih prostora do glave i srca dječaka i djevojčica, preko pupanja tijela do školskih klupa, kroz nogavice hlača i niz rubove suknji, sve do zrele i kasne dobi kad ljubimo kao roditelji, bake i djedovi“ (Zalar, 2007:182) Ljubav je složena i ozbiljna tema u životu svakog čovjeka, pa tako i djeteta, a Balog o njoj pjeva radosno i duhovito. Ne govori samo o ljubavnom odnosu između muškarca i žene, već i o ljubavnom životu životinja i biljaka i o ljubavnoj igri prirodnih pojava, neživog svijeta i samih riječi. Pjesme njegove ljubavne poezije povezuju tri ključne riječi, a to su ljubav, igra i šaljivi vedri prikaz. Balogovo pjesničko stvaralaštvo djeci predstavlja užitek slušanja poezije, a i potiče ih na ljubav, razumijevanje, poštovanje i toleranciju.

Nije lako bubamarcu

Nije lako bubamarcu,
bubamarinu muškarcu,
između tolikih bubamara,
iste boje, istih šara,
znati koja je njegova Mara.

Pa bubamarac mora vrijeme gubiti

i sve redom bube ljubiti,
Bubadaru, Bubaklaru, Bubabaru,
da pronade svoju Maru.

4.4.4. VESNA PARUN

Vesna Parun, poznata kao izraziti animalist i još razvijeniji epizodist u suvremenoj dječjoj poeziji, proglašena je najoriginalnijim pjesnikom poslijeratne hrvatske poezije (Zalar, 1979). Vesna Parun je za djecu izdala veliki broj zbirki dječje poezije, prva je „Zlatka Patka“ (1957), a sljedeće su godine izdane zbirke „Tuga i radost šume“, „Zec Mudrijan“, te „Kornjačin oklop“. Nakon toga, Vesna Parun se okreće „mačjim“ pjesmama i zbirkama pjesama sa nazivima „Mačak Džingiskan i Miki Trasi“ i „Miki Trasi i baba Pim-Bako“ (1968), „Mačak na mjesecu“, „Miki slavni kapetan“ (1970). „Karneval u Kukuljici“ je izdana 1974. godine, a „Igre pred oluju“ 1979. godine. Nakon „mačje“ pjesme, dotakla se i teme pasa izdajući „Dvanaest slikovnica o psima“ (1983), a iste godine izdaje zbirku „Hoću ljutić, neću mak“ (Milačić, 1995). U narednim godinama objavljenje su zbirke „Roda u školi“ (1988.), „Pokraj Kupe kad se vrapci skupe“ (1989.), „Moj prijatelj šišmiš“ (1990.), „Uspavanka za poljubac“ (1995.), „Kroz prozorčić zime“ (1995.), „Pčela, duga i mlin“ (1997.), „Tri morske pustolovke“ (2000.), „Morska kočijica“ (2001.) (Parun, 1979).

„Izrastajući u jednoga od najjačih liričara suvremene hrvatske poezije, ona je prešla sve etape u razvoju poetske riječi.“ (Idrizović, 1984:197) Njezina poezija je privlačna dječjem uhu i pristupačna njegovom poimanju. Također, sugestivna je za maštu i prihvatljiva zahvaljujući humoru kojim je prožeta (Idrizović, 1984: 202) Motiv ljubavi naglašava u pjesmi „Džingiskan se zaljubio“ i „Miš i gušter“.

Miš i gušter

Miš guštera za rep vuče.

Gušter kuka i jauče:

- Mali mišu, nemoj tako!

Kad već vučeš, vuci jako!

Miš se na to osokoli:

- Vučem jako, dal te boli?

- Boli strašno – gušter plače –

- Kad ti kažem vuci jače!
Iz sve snage miš povuče.
Prekinu se rep – i puče.
Miš na leđa cvilec pade.
Gušter, mangup, bježat stade.
Vikne bježeć: - Mišu, moj!
Poklanjam ti repić svoj!
Nek te ne boli glava,
meni raste rep ko trava!

Koristeći životinjske i pejzažne motive indirektno govori i o ljubavi i na djeci prilagođen način progovara o životnim istinama. Pokazala je vještinu odabira djeci bliskih sadržaja i oblikovala ih je stvarajući upečatljive pjesničke slike, ali i životne istine.

4.4.5. DRAGUTIN TADIJANOVIĆ

Tadijanović je napisao ciklus pjesama Dani djetinjstva, a kao i svo njegovo pjesništvo, i one su spontane, jednostavne i djeci prihvatljive. Poznat je po svom specifičnom slobodnom stihu, a u knjizi Dani djetinjstva sjeća se na dane djetinjstva provedenih u slavonskome selu.

Susret

Kad ugledam gdje mi
U susret koračaš,
Vidim plahu košutu
Kraj šumskog izvora.

Moju dušu obuzme
Silna radost života:
Izvadiši ludo srce,
Na dlanu bih ga pružio

Tebi ...

Njegove najpoznatije pjesničke zbirke su: "Sunce nad oranicama", "Lirika", "Pepeo srca", "Srebrne svirale", "Dani djetinjstva", "Prsten", "Svjetiljka ljubavi", "Kruh svagdanji", "Sunce nad oranicama" i mnoge druge, a odlikuju se intimnim i zavičajnim temama, slikovitošću i elegičnošću.

Njegov književni rad podijeljen je na više razdoblja, a prvo razdoblje stvaralaštva sadrži antologijske pjesme. Jedna od tih pjesama je dobro poznata "Dugo u noć, u zimsku bijelu noć" u kojoj pjesnik čitateljima želi prenijeti svoje osjećaje, a predstavlja intiman iskaz osjećaja ljubavi, čežnje za majkom i rodnim krajem.

5. ZAKLJUČAK

Dječja književnost od najranije dobi ima izniman utjecaj na dijete i njegov cjelokupni rast i razvoj. Poznato je da se dijete rađa s biološkim, socijalnim i spoznajnim potencijalom, a roditelji i odgojitelji uvelike mogu doprinijeti njegovom daljnjem pozitivnom razvijanju. Unatoč suvremenoj tehnologiji, kod djece rane i predškolske dobi, dječja je književnost, a naročito poezija, još uvijek sastavni dio djetinjstva.

U svojoj stogodišnjoj povijesti, hrvatska knjiga za djecu prošla je kroz više faza, a njezin veliki razmah dogodio se u razdoblju poslije drugog rata, kada se odnos prema djeci promijenio – dijete više nije bilo objekt, već autonomno biće s pravom na osjećanja, svoj svijet i doživljavanje istoga, a samim time, pojavom dječje lirike nestale su tabu-teme i sve ono o čemu se prije nije smjelo govoriti niti spominjati pred djecom, sada je dostupno i njima potrebno.

Mnoštvo kvalitetnih pjesnika svoja djela namjenjuje djeci i njihovim potrebama, prema njihovoj dobi. Tako ona upoznaju svijet, razvijaju svoju maštu, potaknuti su na razmišljanja i zaključivanja i počinju cijeniti i voljeti knjigu. Kroz veliki spektar motiva upoznaju se sa svijetom, prirodom, biljkama, životinjama, igrom, ljubavi i svime što ona sa sobom donosi: prve simpatije, iskazivanje iste, neugodnosti, zajednička druženja, prepirke, zadirkivanja od strane ostale djece i slično, a što im je važno za kasniju izgradnju kvalitetnijih i zdravijih odnosa.

Djeca se s ljubavlju upoznaju već rođenjem, kada su im zadovoljene osnovne potrebe, u izmjenjivanju bliskosti i nježnosti s roditeljima/skrbnicima. To je temelj za njihov daljnji razvoj i stvaranje svih budućih odnosa i emocionalnih veza s drugim ljudima. Iz tog je razloga od iznimne važnosti da se i kod kuće osjećaju sigurnim i podržanim. Ljubav je temelj sigurnog djeteta koje će izrasti u odraslu osobu punu nesebične ljubavi, kako prema sebi, tako i prema drugima. Lakše će znati prepoznati i cijeniti prave vrijednosti.

6. SAŽETAK

U radu je navedena definicija dječje književnosti, njezine značajke i podjela na književne vrste, a poseban naglasak stavljen je na dječju poeziju, odnosno motive ljubavi u pjesmama za djecu. U nastavku se govori o važnosti i prednosti čitanja i općenito o važnosti dječje književnosti i poezije u djece rane i predškolske dobi, o emocijama i načinu njihova doživljavanja. Posebna se pozornost pridaje motivu ljubavi i ukazuje se na koje je sve načine povezana s djecom i kako je oni upoznaju i doživljavaju. Istaknuti su pjesnici koji u svojem pjesništvu za djecu pišu o ljubavi, a to su Stjepan Jakševac, Mladen Kušec, Zvonimir Balog, Vesna Parun i Dragutin Tadijanović.

Ključne riječi: dječja književnost, dječja poezija, dječje pjesništvo, životinjski motivi, pejzažni motivi, motivi djetinjstva, motivi ljubavi, emocije, ljubav

SUMMARY

The final paper presents the definition of children's literature, its features and division into literary genres, and special emphasis is placed on children's poetry, the motives of love in children's songs. Below we talk about the importance and benefits of reading and in general about the importance of children's literature and poetry in children of early and preschool age, about emotions and the way they experience them. Furthermore, love and its definition are mentioned, in what ways it is connected to children and how they get to know and experience it. In addition to love motives, they are also mentioned as the most common and common to almost all children's poets. Several poets are shown: Stjepan Jakševac, Mladen Kušac, Zvonimir Balog, Vesna Parun and Dragutin Tadijanović.

Keywords: children's literature, children's poetry, children's poetry, animal motifs, landscape motifs, childhood motifs, love motives, emotions, love

7. LITERATURA

1. Balog, Z. (2007.) *Ljubav za početnike*. Varaždin: Katarina Zrinski.
2. Crnković, M. (1990) *Dječja književnost*. Školska knjiga: Zagreb.
3. Crnković, M. *Hrvatske malešnice : dječje pjesme pučkoga izvorišta ili podrijetla*
4. Crnković, M. i Težak, D. (2002): *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Znanje: Zagreb.
5. Čičko, H. (1998) *Mislim, da te volim...* Prva ljubav u suvremenoj hrvatskoj knjizi za djecu i mladež. U: Javor, R. (1998) *Odrastanje u zrcalu suvremene književnosti za djecu i mladež*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
6. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole: Priručnik za roditelje i odgojitelje*. Školska knjiga: Zagreb.
7. Diklić, Z. i drugi autori (1990.): *Dozivi i odzivi lirske pjesme: metodički priručnik za razrednu nastavu*. Pedagoško književni zbor: Zagreb.
8. Diklić, Z., Težak, D., Zalar, I. (1996): *Primjeri iz dječje književnosti*. DiVič: Zagreb.
9. Hameršak, M. i Zima, D. (2015): *Uvod u dječju književnost*. [Leykam international](#): Zagreb.
10. Hranjec, S. (2006): *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Školska knjiga: Zagreb.
11. Idrizović, M. (1984): *Hrvatska književnost za djecu*. Nakladni zavod matice Hrvatske: Zagreb.
12. Lemac, T. (2014.) *Poetičko-stilska konceptualizacija pjesničke knjige "Zore i vihori" Vesne Parun*. Zadar: Croatica et Slavica Iadertina.
13. Marić, V. i Duspara, Lj. (2007) *Jezici ljubavi u jaslicama*. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 13 (48), str. 17-20
14. Parun, V. (1983.) *Hoću ljutić, neću mak*. Zagreb: Izdavačko knjižarska radna organizacija.

15. Rade, R. (2009). *Stihovi, pjesmice i brojalice su poput udice*. [Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 15 \(56\)](#). str. 29-31.
16. Sindik, J. (2006) *Zaljubljuju li se djeca predškolske dobi?* *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima* 12, (45)., str. 10-12.
17. Stričević, Ivanka. *Uloga obitelji u razvijanju čitateljske kulture djece predškolske dobi*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
18. Zalar, I. (1979): *Suvremena hrvatska dječja poezija*. Školska knjiga: Zagreb.
19. Zalar, I. (1994): *Antologija hrvatske dječje poezije*. Školska knjiga: Zagreb.

